

MTA Law Working Papers
2024/4

***Prima facie* - avagy néhány gondolat a nyilvánosságnak
és az ártatlanság vélelmének az összefüggéséről**

Madarasi Anna

ISSN 2064-4515

http://jog.tk.mta.hu/mta_lwp

Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiválósági Kutatóhely
HUN-REN Centre for Social Sciences – MTA Centre of Excellence

***Prima facie* - avagy néhány gondolat a nyilvánosságnak és az ártatlanság vélelmének az összefüggéséről**

I. Bevezetés

A közérdeklődésre számot tartó bírósági – jellemzően inkább büntető – ügyek tárgyalása során gyakran felmerülnek a tárgyalási nyilvánossággal kapcsolatban kérdések, problémák. Ez azonban nemcsak hazai jelenség, jogrendszerétől függetlenül a tárgyalási nyilvánossággal kapcsolatban felvetődő kérdések mindenhol nagyon hasonlóak, akár a kontinentális, akár az angolszász jogrendszerű országokban, illetve az Európai Unió tagállamaiban. A XX. és XXI. század folyamán a bírói gyakorlat folyamatosan alakult és alakul, többféle választ adva a felmerülő helyzetekre, amelyet jelentősen befolyásol a gyors technikai fejlődés. A jelen tanulmány a bírósági tárgyalási nyilvánossággal foglalkozó átfogó kutatás részét képezi, és ezért nem is feltétlenül célja, hogy meghaladja a „working paper” műfaji kereteit.

A közelmúltban két olyan közérdeklődésre számot tartó bírósági ügy is jelentősen tematizálta a közbeszédet, ami a Fővárosi Törvényszéken van folyamatban. Mind a „Völner-Schadl ügy”, mind a „Salis ügy” néven ismertté vált büntetőügy jelentős média nyilvánosságot kapott hazánkban, illetve külföldön egyaránt, és a megjelent nagyon „erős” képvisilágú tudósítások alapjogi, illetve eljárásjogi szempontból, többek között a tárgyalási nyilvánosságnak is olyan aspektusaira hívták fel a figyelmet, amelyekkel mindenképpen foglalkozni szükséges. A tanulmány terjedelmi korlátai miatt, az alábbiakban a Schadl-ügyben markánsan megjelent olyan kérdéssel foglalkozom, amelyről viszonylag kevés szó esik, azonban gyakori probléma: az eljárás szereplőiről, elsősorban pedig a fogvatartott vádlottról, a tárgyalótermen kívül, de a bíróság épületében történő kép-és hangfelvétel készítésével.² Ez egy speciális helyzet, ugyanis az eljárásban résztvevő személyek, ekkor még nem, vagy már nem tartózkodnak a tárgyalóteremben, ilyenkor a tárgyalás eljárási szereplői nem nyilvános helyen, nem nyilvános tárgyaláson vannak, azonban jellemzően senki nem szokott tőlük hozzájárulást kérni a felvétel készítéshez. Az eljárási törvények által adott felhatalmazások, illetve tilalmak pedig nem terjednek ki a tárgyalást megelőző, azt követő, vagy a tárgyalási szünetekben történő eseményekre,³ viszont mindez a bíróság épületében történik. Ez alapján felmerül a kérdés, hogy a bírósági épület ugyanolyan közterületnek minősül-e, mint bármely más nyilvános hely, vagy van-e a tárgyalótermen kívül és az eljáró bírón kívül az igazságszolgáltatási rendszernek tevélegesen kötelezettsége az eljárási szereplők jogainak a védelme érdekében. Ezen kívül felmerül, hogy az európai emberi jogi normák alapján elvárható-e a bírósági szervezettől, hogy bizonyos intézkedéseket tegyen az eljárási szereplők alapvető jogainak védelme érdekében. A közérdeklődésre számot tartó bírósági ügyekkel kapcsolatban általában felmerülő alapjogi kérdés a tisztességes eljáráshoz való jog egyik részjogosítványát jelentő nyilvánosságnak,⁴ illetve az Európai Emberi Jogi Egyezmény (EJEE) 10. cikke által biztosított véleménynyilvánítási szabadságnak, a szintén az EJEE 6. cikke által biztosított ártatlanság

¹ bírósági, Fővárosi Törvényszék.

² <https://telex.hu/video/2023/02/17/schadl-gyorgy-volner-pal-targyalas-birosag-ugyeszseg-vadirat>,
https://hvg.hu/itthon/20240228_Schadl_per_vadlottak_vegrehajtoi_kar_ugyeloszo_rendszer,
https://hvg.hu/itthon/20240130_schadl_per_vegrehajtok_beismertek_masodfok_targyalas,
https://hvg.hu/itthon/20231116_schadl_ugy_hazi_orizet.

³ DOBÓ Dénes: A bírósági tárgyalás nyilvánossága, avagy a büntetőügyek nyilvánossága egy törvényszéki sajtósóvivő szemszögéből, szakdolgozat, PPKE-JÁK Deák Ferenc Továbbképző Intézet, Budapest 2023., 6. oldal.

⁴ Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikk (1) bekezdés.

vélemével,⁵ illetve a magánélet tiszteletben tartásához való joggal⁶ való kollíziója. Ez a probléma azonban nemcsak a tárgyalóteremben van jelen, és nem oldódik meg azzal, hogy az eljárási szereplők elhagyják a tárgyalótermet. A gyakorlatban a bíróság épületének a tárgyalótermen kívüli részein történő kép- és hangfelvétel készítés is hasonlóan problematikus, aminek oka többek között az is, hogy sok esetben a bírósági épületek jelentős része nem alkalmas arra, hogy a fogvatartott terhelt előállítása és elvezetése a nemzetközi standardoknak megfelelően, a nyilvánosságtól elzárt épületrészen keresztül történjen, ami jelentősen egyszerűsítene a helyzetet.

Az alábbiakban, a területi korlátokra is tekintettel, a hatályos szabályozás alapjogi szempontú vizsgálatával foglalkozom. Azonos szintű jogok kollíziója esetén a szükségesség–arányosság teszthez nélkülözhetetlen az ütközésben lévő jogok pontos meghatározása és az európai jogrendszerek számára referenciaként szolgáló strasbourgi bírói gyakorlat ismerete, ezért a vizsgálat első lépése az irányadó nemzetközi emberi jogi követelmények összefoglalása az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) a joggyakorlata alapján. Kifejezetten a bírósági épületben, személyes szabadságában korlátozott, de jogerősen el nem ítélt és a hozzájárulást megtagadó vádlottról készült felvétellel kapcsolatos döntés ugyan még nem született Strasbourgban, azonban az EJEB korábbi gyakorlatából már ismertek olyan döntések,⁷ amelyek lehetővé teszik a nyilvánosságnak, az ártatlanság véelmének és a magánülethez való jog védelmének a kollíziója esetén eddig megfogalmazott követelményeknek a megismerését. A vizsgálat következő fontos eleme az európai uniós szabályozás bemutatása, valamint egy rövid összefoglaló néhány, uniós kívüli és uniós ország, vonatkozó szabályozásáról.

A tanulmány záró részében a kézirat lezárásakor hatályos bírósági épülethasználati szabályokat elemzem, és arra keresem a választ, hogy ezek mennyiben felelnek meg az európai emberi jogi normáknak, illetve a hatályos jogi környezet mennyiben befolyásolja, illetve biztosítja elsősorban az ártatlanság véelmének a védelmét a fogvatartott, valamint a kép- és hangfelvétel készítéséhez történő hozzájárulást megtagadó vádlott számára, és ez mennyire van figyelemmel az eljárási szereplők tisztességes eljárásához és magánülethez való jogának a védelmére.

II. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga és az Európai Unió szabályozás

Az EJE 6. cikke szól a tisztességes tárgyaláshoz való jogról amely mint anyajog számos részjogosultságot tartalmaz, többek között biztosítja a tárgyalási nyilvánosságot. Az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése szerint: „mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetve az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni.”

Az EJEB gyakorlatában a 6. cikkben foglalt eljárási garanciákkal szemben különösen fontos elvárás, hogy az Egyezményben foglalt jogok ne csak elvi és elméleti jelleggel létezzenek, hanem valóban érvényesüljenek a gyakorlatban is,⁸ és a tisztességesség egy olyan minősége a bírósági eljárásoknak, amelyet számos részelem együtt biztosít.⁹ A 6. cikk 2. és 3. bekezdésében

⁵ Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikk (2) bekezdés.

⁶ Uo. 8. cikk.

⁷ Marcello Viola kontra Olaszország, 45106/04, 2006. október 5-i ítélet., Sakhnovskiy kontra Oroszország, 21272/03, 2010. november 2-i ítélet., Dijkhuizen kontra Hollandia 61591/016, 2021 június 8-i ítélet.

⁸ Artico kontra Olaszország, 6694/74, 1980. május 13-i ítélet, 33. bekezdés.

⁹ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 128. old.

meghatározott követelmények, mint a jelen tanulmány szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró ártatlanság vétele, az 1. bekezdéshez képest speciálisak és kifejezetten a büntetőeljárásokhoz kapcsolódnak, amelyeket nem önmagukban, hanem a büntetőeljárás egészének az összefüggésében kell értelmezni,¹⁰ és mivel ezek a követelmények a tisztességes eljárásról szóló 1. bekezdés sajátos aspektusának tekintendők, ezért az EJEB a két rendelkezést általában együttesen vizsgálja az elé kerülő ügyekben.¹¹

A bírósági tárgyalás nyilvánosságának elve a tisztességes eljáráshoz való jog egyik garanciális eleme. Lényege, hogy a bírósági tárgyaláson nemcsak az eljárás szereplői, hanem rajtuk kívül bárki jelen lehet hallgatóságként vagy a sajtó képviselőjeként. Az EJEB számos határozatban foglalkozott az idézett követelménnyel, és mind a polgári, mind a büntető peres eljárásokat érintően hangsúlyozza, hogy a bírósági tárgyalás nyilvánossága a tisztességes eljárás megvalósulásának egyik alapkövetelménye. A nyilvánosság minden ügyben, minden eljárás fokon és mindenféle eljárási rendben védelmet jelent az eljárás résztvevői számára a titkos, a nyilvánosság ellenőrzése nélkül zajló döntéshozataltól, emellett a bíróságokba vetett társadalmi bizalom növelésének is fontos eszköze. Az EJEB hangsúlyozza továbbá, hogy az igazságszolgáltatás ilyen módon történő „láthatóvá tétele” elősegíti a 6. cikk 1. bekezdésében megfogalmazott cél elérését, azaz tisztességes tárgyalás tartását, amely minden demokratikus társadalom és az igazságszolgáltatás működésének is az egyik legfontosabb garanciális alapkövetelménye.¹²

A tisztességes eljáráshoz való jog mindenkit megillető alapjog, amelynek ellenőrzésére a bírói függetlenség miatt kizárólag a nyilvánosság bevonásával van lehetőség. *Navratil Szonja* ezt úgy fogalmazta meg, hogy a tárgyalás nyilvánosságának legjelentősebb feladata a társadalmi ellenőrzés, ezért nemcsak az eljárási szereplők érdeke a nyilvánosság érvényesülése és a sajtó tárgyalási jelenléte, tudósítása a peres eljárásokról, hanem az egész társadalomé. A társadalomnak joga van az egyébként külső ellenőrzés nélküli, független hatalmi ágat ellenőrizni, az ellenőrzés eszköze, módja pedig a nyilvánosság, azaz a tárgyalások nyilvánossága, a bírói döntések megismerhetősége és bírálhatósága.¹³ A tárgyalás nyilvánossága meghatározott esetekben, szűk körben korlátozható,¹⁴ de az EJEB több ítéletében hangsúlyozta, hogy a korlátozásnak minden esetben összhangban kell állnia a feltétlen szükségesség elvével.¹⁵ Az eljáró tagállami bírónak a döntése meghozatalakor értékelnie kell minden lehetőséget, illetve intézkedési alternatívát, és a lehetséges intézkedések közül azt kell választania, amelyik ugyanannak a célnak az elérése érdekében az emberi jogok legkisebb mértékű korlátozásával jár.¹⁶

Ahogy már utaltam rá a társadalmi ellenőrzésen túl a nyilvánosság valóban biztosítja a pártatlan eljárás megvalósulását is, illetve szerepe van a társadalmi köztudat alakításában.¹⁷ A bírósági tárgyalás nyilvánossága, tehát nemcsak a bírósági eljárás tisztességességének szempontjából alapvető jelentőségű, hanem az Egyezmény 10. cikke által biztosított vélemény-

¹⁰ Ibrahim és mások kontra Egyesült Királyság, 50541/08., 2016. szeptember 13.

¹¹ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 172. old.

¹² Sutter v. Switzerland, no.8209/78, 1984. február 22-i ítélet, Riepan v. Austria, no.35115/97., 2000. november 14-i ítélet, Krestovskiy v. Russia, no.14040/03., 2010. október 28-i ítélet.

¹³ NAVRATIL Szonja: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági határozatok nyilvánosságára. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2010. 8. ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf.

¹⁴ Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (1) bekezdés.

¹⁵ Yam v. The United Kingdom, 31295/11, 2020. január 16-i ítélet, 54. bekezdés, Krestovskiy v. Russia, no.14040/03., 2010. október 28-i ítélet, 29. bekezdés.

¹⁶ Krestovskiy v. Russia, no.14040/03., 2010. október 28-i ítélet, 29. bekezdés.

¹⁷ NAVRATIL Szonja: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági határozatok nyilvánosságára. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2010. 8. ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf.

nyilvánítási szabadság gyakorlását is érinti. Ugyanis a bírósági tárgyalásokról történő tudósítás a 10. cikk által biztosított véleménynyilvánításhoz való jog szabad gyakorlásának egyik módja.¹⁸ Az EJEB gyakorlata szerint egy társadalom demokratikus működésében a sajtó létfontosságú szerepet játszik, és a bírósági tárgyalásokról történő tudósítás a sajtó kiemelt feladata, biztosítva ezáltal a közvélemény jogát a tájékoztatáshoz.¹⁹ A Bíróság a 10. és a 6. cikk kapcsolatáról több ítéletben is megismételte az álláspontját: a sajtó kötelezettsége és feladata a közvélemény tájékoztatása, és e feladatnak fontos része a bírósági eljárásokról történő tájékoztatás, ami összhangban áll a 6. cikk 1. bekezdésében meghatározott nyilvánosság követelményével.²⁰ A közvélemény tájékoztatáshoz és információhoz való joga a sajtó tevékenysége által valósul meg, amely így a gyakorlatban biztosítja a bírósági eljárások nyilvánosságát és az igazságszolgáltatás működésének közvélemény általi kontrollját.²¹

A véleménynyilvánítási szabadság korlátozásával kapcsolatban az EJEB kifejtette, hogy a 10. cikk 2. bekezdésének „szükséges intézkedések” kifejezése valamilyen nyomós társadalmi érdek fennállására utal. Ennek értékelése során a tagállamoknak van bizonyos mérlegelési lehetőségük, hiszen egy tagállami bíró vagy hatóság általában jobban ismeri a felmerült körülményeket, és jobb rálátása van arra, hogy az alapjogi konfliktus milyen intézkedésekkel oldható fel.²² De ez – mint a mérlegelési doktrína alkalmazásának minden egyéb esetében – együtt jár az EJEB-nek a jogalkotást és a jogalkalmazást is érintő felülvizsgálati jogával. A Bíróság feladata annak felügyelete, hogy a tagállamok által bevezetett mechanizmusok alkalmazása során a tagállami bíróságok által az alapjogok közötti egyensúly megteremtésekor figyelembe vett tényezők összhangban állnak-e az Egyezményvel és az EJEB ítélkezési gyakorlatával.²³ Végül soron tehát a Bíróság dönt abban a kérdésben, hogy az alkalmazott tagállami korlátozás összeegyeztethető-e a 10. cikkben biztosított véleménynyilvánítási szabadsághoz való joggal.²⁴

A jelen tanulmány szempontjából releváns vizsgálat következő eleme az ártatlanság vélelmének konfliktusa a tárgyalási nyilvánossággal, illetve a nyilvános tárgyalásról történő társadalmi tájékoztatás révén a véleménynyilvánítás szabadságával. Az Egyezmény 6. cikk 2. bekezdése rendelkezik az ártatlanság vélelméről, amely lényegében az 1. bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való jog egyik részeleme.²⁵ Az Egyezmény szövege értelmében „minden terheltet ártatlannak kell tekinteni addig, amíg bűnösségét jogerős ítélet meg nem állapította”. Az ártatlanság vélelmét a bíróságnak és minden közhatalmat gyakorló szervnek, illetve a büntetőeljárásban eljáró hatóságoknak tiszteletben kell tartaniuk,²⁶ azonban egy demokratikus társadalomban a közérdeket érintő ügyekben megkerülhetetlenek a sajtó megnyilvánulásai valamely ügyről.²⁷ Egy virulens sajtókampány azonban sértheti az ártatlanság vélelmét és

¹⁸ Bédat v. Switzerland no. 56925/08, 2016. március 29-i ítélet, 51. bekezdés.

¹⁹ David HARRIS – Michael O’BOYLE – Ed BATES – Carla BUCKLEY: Harris, O’Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights. Oxford, Oxford University Press, 2018. 618.

²⁰ News Verlags GmbH & Co. KG v. Austria, no.31457/96, 2000. január 11-i ítélet, 55-56. bekezdés, July and SARL Libération v. France, no.20893/03, 2008. február 14-i ítélet, 63. bekezdés, Morice v. France, no. 29369/10., 2015. április 23-i ítélet 128-130. bekezdés.

²¹ Recommendation Rec (2003) 13 of the Committee of Ministers to member States on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, 2003. július 10-i ajánlás, July and SARL Libération v. France, no.20893/03, 2008. február 14-i ítélet, 64. bekezdés.

²² Bédat v. Switzerland, no.56925/08., 2016. március 29-i ítélet, 54. bekezdés.

²³ MÁRKI Dávid: A nyilvánosság, mint a tisztességes eljáráshoz való jog részeleme a büntetőeljárásban. *Ars Boni* 2018/3-4. 176.

²⁴ July and SARL Libération v. France, no.20893/03, 2008. február 14-i ítélet, 61- 62. bekezdés.

²⁵ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 150. old.

²⁶ Allenet de Ribemont v. France, no.15175/89, 1995. február 10-i ítélet, Daktaras v. Lithuania, no. 42095/98, 2010. február 11-i ítélet, Konstas v. Greece, no. 53466/07, 2011. május 24-i ítélet, Khuzhin v. Russia, no.13470/02, 2008. október 23-i ítélet.

²⁷ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 151. old.

felvetheti akár az állam felelősségét,²⁸ ha a sajtó megnyilvánulásai alkalmasak arra, hogy az érintett személy helyzetét hátrányosan tüntessék fel, befolyásolják a közvéleményt, valamint a tárgyalás igazságosságát.²⁹ A *Bédat v. Switzerland* ügyben³⁰ az EJEB megállapította, hogy a sajtónak nem szabad túllépnie bizonyos határokon, különös tekintettel a terhelt magánélethez való jogának a védelmére, valamint az ártatlanság védelmére vonatkozásában és elismerte, hogy az ártatlanság védelmének védelme érdekében az államokat olyan pozitív kötelezettségek is terhelik, mint például a sajtó magatartásának az ellenőrzése a tisztességes eljárás biztosítása érdekében.³¹ Az EJEB ezekben az esetekben általában azt vizsgálja, hogy a sajtó sérelmezett tevékenysége túllépi-e a közvélemény tájékoztatásának feladatát és milyen mértékben, illetve ez megvalósítja-e más alapjog, mint például a 8. cikkben biztosított alapjogok, sérelmét is. További értékelési szempont az EJEB esetjogában, hogy az ártatlanság védelmét sértő sajtó kampány időben milyen távol van a bírósági eljárástól.³² Az EJEB gyakorlatában tehát egy nagyon lényeges mérlegelési szempont, hogy a sajtóban megjelent valamely, és a kérelmező által sérelmezett információ, illetve kép- vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatala valóban szükséges-e a társadalomnak a büntetőeljárásról történő pontos és hiteles tájékoztatásához, illetve adott esetben az eljárás feletti társadalmi kontroll megvalósításához.

A bevezetőben felvetett kérdésekre történő lehetséges válaszok kutatása során mindenképpen vizsgálandó az Egyezmény 8. cikkéhez kapcsolódó strasbourggi gyakorlat is. A 8. cikk alapvető célja, hogy megvédje az egyént a hatóságok önkényes intézkedéseivel szemben,³³ és a magánélethez való jog védelme érdekében az államokat negatív, azaz tartózkodási, de ugyanakkor pozitív, azaz tevőleges kötelezettségek egyaránt terhelik.³⁴ Az állam pozitív kötelezettségei tekintetében fontos kiemelni, hogy a nemzeti jogrendszernek megfelelő garanciákat kell biztosítani, hogy harmadik felek se sérthessék meg az egyén magánszféráját.³⁵ A jelen tanulmány szempontjából a védett jog tartalmát a magánélet fogalmi körében kell keresni és ezen belül a képmáshoz való jog és az egyén reputációja, jó hírneve jelenti az alapjogi vizsgálat kiindulópontját. Az egyén képmása a magánszférájának szerves része, hiszen azokból az egyéni, karakterisztikus jegyekből áll, amelyek másoktól megkülönböztetik és az egyén ezért jogosult szabályozni, illetve megtagadni a hozzájárulást ahhoz, hogy róla kép készüljön és a hozzájárulásához kötött az elkészült kép felhasználása is.³⁶ A személyes integritás szempontjából döntő fontosságú a jó hírnév, mivel annak hiányában a személyek elveszíthetik társadalmi megbecsültségüket.³⁷ A jelen elemzés szempontjából egy különösen érdekes szempontra hívja fel a figyelmet *Sulyok Katalin*, amikor az EJEB gyakorlatának vizsgálata során hangsúlyozza, hogy a 8. cikkre nem lehet hivatkozni olyan esetekben, ha a reputáció sérelme a kérelmező saját tetteinek előrelátható következménye, így például bűncselekmény elkövetése esetén.³⁸ Azonban a letartóztatott vagy büntetőeljárás hatálya alatt

²⁸ *Natsvlshvili v Georgia* para 105.

²⁹ *Vioel Burzo v. Romania*, no. 75109/01, 2009. június 30-i ítélet, *Akay v. Turkey*, no. 34501/97, 2002. február 19-i ítélet.

³⁰ *Bédat v. Switzerland*, no. 56925/08, 2016. március 29-i ítélet, 77. bek.

³¹ David HARRIS – Michael O’BOYLE – Ed BATES – Carla BUCKLEY: *Harris, O’Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford, Oxford University Press, 2018., 430. old.

³² *Mccann és Healy v. Portugália*, no. 57196/17, 2022. szeptember 20-i ítélet.

³³ *Libert v. Franciaország*, no. 588/13, 2018. február 22-i ítélet, 40-42. bek., *Drelon v. Franciaország*, no. 3153/16 és 27758/18, 2022. szeptember 8-i ítélet, 85. bek.

³⁴ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 183. old.

³⁵ *Södermann kontra Svédország*, no. 5786/08, 2013. november 12-i ítélet, 117. bek.

³⁶ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 186. old.

³⁷ *Karakó v. Magyarország*, no. 39311/05, 2009. április 28-i ítélet, 28. bek.

³⁸ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 187. old.

álló személy vonatkozásában az EJEB több esetben megállapította, hogy a kényszerítőeszközök alkalmazása során készített videó, illetve a nyomozóhatóság által a gyanúsítottól készített fotók hozzájárulás nélkül történő közzététele alkalmas lehet a 8. cikk sérelmének a megállapítására.³⁹

Az egyén magánéletének védelme és a 10. cikk által biztosított véleménynyilvánítási szabadság konfliktusa esetén az EJEB a vizsgálat több szempontját is meghatározta a gyakorlata során. A tanulmány témája szempontjából ezek közül a kritériumok közül a leghangsúlyosabb annak a vizsgálata, hogy a kép vagy a felvétel közlése hozzájárul-e és ha igen, akkor milyen mértékben, egy demokratikus társadalom közéleti vitájához, illetve, további szempontként mérlegelendő, hogy a képen szereplő egyén közszereplő-e, aki a magánszemélyeknél szűkebb körben hivatkozhat csak magánszférája védelmére.⁴⁰ További mérlegelendő szempont többek között a közlés súlya és az egyén magánéletére okozott negatív hatása,⁴¹ az egyén korábbi magatartása, a hír valóságosága, a képek készítésének és az információk megszerzésének a módja, a közlés kontextusa, módja és következményei, valamint a jogkövetkezmények súlya.⁴² Az EJEB gyakorlatában kialakított fenti szempontok azonban nem jelentenek taxatív felsorolást, ezek vizsgálata és alkalmazása mindig a konkrét ügy körülményeitől függ.⁴³

Az EJEB gyakorlata alapján a sajtó nem léphet át bizonyos határokat, különösen, ami mások jó hírnevének és jogainak a védelmét illeti,⁴⁴ kötelessége azonban információkat közölni és tájékoztatást adni minden olyan közérdekű kérdésről, amelyet a közvéleménynek joga van megismerni, beleértve a bírósági eljárásokról való tudósítást és azokról történő véleményalkotást is.⁴⁵ Az EJEB hangsúlyozta a sajtó proaktív tevékenységének a fontosságát annak érdekében, hogy feltárjon és a nyilvánosság tudomására hozzon olyan információkat, amelyek alkalmasak társadalmi vita elindítására.⁴⁶ Az újságíróknak azonban a tudósításaik során körültekintően és kellő óvatossággal kell eljárniuk, illetve az EJEB álláspontja szerint meg kell különböztetni azt, hogy a sajtó tényekről számol be, amelyek hozzájárulnak egy demokratikus társadalomban valamely közérdekű vitához, attól, hogy egy személy magánéletére vonatkozó izléstelen állításokat közölnek. Az első esetben a sajtónak a demokráciában betöltött kiemelkedő „*watch-dog*” szerepe van, ami a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozásának szűk értelmezése mellett szól. Más megfontolások vonatkoznak azonban azokra a szenzációéhes és időnként elborzasztó sajtóhírekre, amelyek célja pusztán provokáció és szórakoztatás, illetve az olvasóközönség kíváncsiságának kielégítése egy személy magánéletének valamely személyes dimenziójára vonatkozóan.⁴⁷

Az uniós szabályozás körében ki kell emelni az Alapjogi Chartát, amelynek a 47. és 48. cikke rögzíti a tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint az ártatlanság védelme védelmének a követelményét, illetve a 2016/343 irányelvet,⁴⁸ amely a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szól. Az irányelv célja „a büntetőeljárásban a tisztességes eljáráshoz való jog erősítése azáltal, hogy az

³⁹ Khuzhin és mások v. Oroszország, no. 13470/02, 2008. október 23-i ítélet, 115-118. bek., Sciacca v. Olaszország, no. 50774/99 2005. január 11-i ítélet, 29-31. bek., Khmel v. Oroszország, no. 20383/04, 2013. december 12-i ítélet, 40. bek., Toma v. Románia, no. 42716/02, 2009. február 24-i ítélet, 90-93. bek., Margari v. Görögország, no. 36705/16, 2021. július 7-i ítélet, 54-60. bek.

⁴⁰ von Hannover v. Németország (no.2.) nos. 40660/08, 60641/08, 2012. február 7-i ítélet. 110. bek.

⁴¹ SONNEVEND Pál-BODNÁR Eszter: Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2021., 215. old.

⁴² Axel Springer AG v. Németország, no. 39954/08, 2012. február 7-i ítélet, 89-95. bek.

⁴³ Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, 2023. augusztus 31., 216. bek.

⁴⁴ Kaboğlu és Oran v. Törökország, no. 1759/08, 50766/10, 50782/10, 2018. október 30-i ítélet, 74. bek.

⁴⁵ Axel Springer AG v. Németország, no. 39954/08, 2012. február 7-i ítélet, 79. bek.

⁴⁶ Couderc és Hachette Filipacchi Associés v. Franciaország, no. 40454/07, 2015. november 10-i ítélet, 114. bek.

⁴⁷ Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, 2023. augusztus 31., 217. bek.

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 irányelve (2016. március 9.) a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről.

ártatlanság véelmének egyes vonatkozásaira és a tárgyaláson való jelenlét jogára vonatkozó közös minimumszabályokat rögzít.”⁴⁹ Ennek keretében felhívja a tagállamokat arra, hogy bármely büntetőeljárásról történő tájékoztatás tartalma és módja semmi esetre sem keltheti azt a benyomást, hogy az érintett személy bűnös, mielőtt a bűnösségét jogszerűen meg nem állapították,⁵⁰ és a tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kell tenniük annak biztosítására, hogy a média tájékoztatása során a hatóságok ne utaljanak a gyanúsítottra vagy a vádlottra bűnösként, és tájékoztatniuk kell a hatóságokat annak fontosságáról, hogy a média tájékoztatása során is megfelelően tartsák tiszteletben az ártatlanság véelmét.⁵¹ Az irányelv alapján főszabályként az illetékes hatóságoknak tartózkodniuk kell attól, hogy a gyanúsítottat vagy a vádlottat bűnösként mutassák a bíróságon vagy a nyilvánosság előtt fizikai kényszerítő intézkedések – például bilincs, üvegfülke, ketrec vagy lábbilincs – alkalmazása révén, kivéve ha ezek alkalmazása biztonsági vagy egyéb, az eljárás lefolytatását gátló körülmény megakadályozása céljából szükséges.⁵²

III. Nemzetközi kitekintés

A jelen tanulmányban vizsgált problémafelvetéssel kapcsolatban az alábbiakban röviden bemutatok néhány, kifejezetten a felvetett problémára alkalmazott külföldi, európai uniós kívüli és európai uniós országban hatályos szabályozási megoldást. Az Amerikai Egyesült Államok kivételével az alábbiakban vizsgált három országban (Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország) eltérő módon ugyan, de lényegében megállapítható, hogy törvényi szintű szabályozás tiltja a bíróság épületében, hozzájárulás nélkül a fogvatartott vádlotról történő kép- és hangfelvétel készítését, míg az Amerikai Egyesült Államokban a kérdés szabályozása 'soft law' eszközökkel történik.

Az Amerikai Egyesült Államok kétszintű bírósági rendszerében számos kérdésben eltér a szövetségi és tagállami szabályozás, ezért érdemes mindkét szinttel foglalkozni. Az 1946-ban hatályba lépő szövetségi büntető eljárásról szóló törvény 53. pontja⁵³ főszabályként, a tárgyalótermi magatartásra vonatkozó szabályok között, megtiltja a bírósági eljárások során a kép és hangfelvétel készítést a tárgyalóteremben, illetve a közvetítést a tárgyalóteremből. A szövetségi és a tagállami bíróságok között jelentős különbségek vannak a szabályozás és a bírói gyakorlat tekintetében is, de ugyanez elmondható az egyes tagállamokról is. A tagállami bíróságok az Egyesült Államok Alkotmánya, az adott tagállam jogszabályai és etikai szabályai alapján döntenek a kép-és hangfelvétel, illetve a tárgyalótermi közvetítés engedélyezéséről, és a tagállami szabályok vizsgálata alapján megállapítható, hogy általában sokkal megengedőbbek a szövetségi bíróságoknál. Van olyan tagállam, amely lehetővé teszi még a tárgyalásról történő online közvetítést is,⁵⁴ illetve néhány szövetségi bíróság⁵⁵ is vezetett be pilot programokat az elmúlt években a bírósági eljárásokról történő hatékonyabb társadalmi tájékoztatás érdekében. A bíróság épületében történő kép- és hangfelvételre vonatkozó szabályozás azonban annyiban egységesnek tekinthető, hogy arra szinte minden szövetségi, illetve tagállami bíróságra vonatkozóan az adott bíróság vagy valamely magasabb bírósági szint vezetőjének az

⁴⁹ Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 irányelvének 9. bekezdése.

⁵⁰ Uo. 18. bekezdés.

⁵¹ Uo. 19. bekezdés.

⁵² Uo. 20. bekezdés és 5 cikk (1-2) bekezdések.

⁵³ A Federal Rules of Criminal Procedure törvény az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának 1944. december 26-i határozatával, a Kongresszus elé került 1945. január 3-án és 1946. március 21-én hatályba lépett.

⁵⁴ <https://supremecourt.flcourts.gov>.

⁵⁵ <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/judicial-administration/audio-streaming-pilot>.

iránymutatása vonatkozik, amely általában 'rules' vagy 'order' formájában jelenik meg.⁵⁶ A jelen tanulmányhoz végzett kutatás során kizárólag olyan szabályozás volt elérhető, amely a bírósági épületekben, a tárgyalótermen kívül, valamennyi helyiségben történő bármilyen kép- és hangfelvétel készítésre vonatkozóan lényegében abszolút tilalmat rendelt el.

Az Egyesült Királyságban az 1925-ben elfogadott büntetőjogi törvény (Criminal Justice Act) 41. paragrafusa⁵⁷ a büntetőügyekben abszolút tilalmat vezetett be és mindenki számára megtiltotta a tárgyalóteremben, illetve a bíróság épületében történő fénykép készítését. A jogszabály által megfogalmazott tilalom a televíziós, illetve egyéb kamera felvételtől ugyan nem rendelkezik, de a bírói gyakorlatban kialakult értelmezés alapján a tilalom ezekre az eszközökre és felvételt készítő módokra is kiterjed. A jogszabály hatálya Észak-Írországra és Skóciára nem terjedt, illetve terjed ki, de 1945-ben a fentivel egyező tartalmú szabályozás született Észak-Írországra is, amely a mai napig hatályban maradt.⁵⁸ Az 1981-ben hatályba lépett Contempt of Court Act⁵⁹ tovább erősítette a fenti tilalmakat, ugyanis a jelenleg is hatályos törvény értelmében tilos minden olyan folyamatban lévő büntető és polgári bírósági ügyvel kapcsolatos kommunikáció, sajtó megjelenés, ami az eljárást akadályozza vagy annak pártatlanságát veszélyezteti. Az eljárás során bírói engedély nélkül tilos bármilyen felvétel készítése és az egyéb jogszabályokban meghatározottakon túl a törvény 9. paragrafusa alapján az eljárásokról készült bármilyen hangfelvétel nyilvánosságra hozatala is tilos. Ezzel a törvény 1981-ben tovább szélesítette a bírósági közvetítés és felvételt készítés tilalmát, ugyanis a hangfelvétel nyilvánosságra hozatalát is megtiltotta, amelyről eddig nem rendelkeztek az eljárási szabályok.

A 2020-ban hatályba lépett Criminal Procedure Rules⁶⁰ és az 1999-es Youth Justice and Criminal Evidence Act⁶¹ sem teszik lehetővé a tárgyalásokon történő kép- és hangfelvételt készítést. A 2013-as Crime and Courts Act⁶² 32. szakasza azonban felhatalmazza a Lordkancellárt, hogy a Lord Chief Justice hozzájárulásával rendeletet alkosson, amelyben meghatározott körülmények között lehetővé teszi a Criminal Justice Act 41. szakaszában és a Contempt of Court Act 9. szakaszában megfogalmazott felvételt készítés és közvetítés tilalmának a feloldását. Ez alapján 2013-tól lehetővé vált a büntető és polgári fellebbviteli bíróságok tárgyalásainak – a családjogi ügyek kivételével - meghatározott részeiről történő felvételt készítés. A legutóbbi szabályozási javaslat, a Crown Court Recording and Broadcasting Order⁶³ parlamenti vitájára 2020. június 8-án került sor.⁶⁴ Ez a javaslat, amelyet a parlament elfogadott, további lehetőséget teremt a jogszabályi tilalom feloldására és lehetővé teszi a Crown Court előtti, elsőfokú nyilvános bírósági tárgyalások esetében is az ítéletek bírói indokolásáról történő felvételt készítést és közvetítést, különösen nagy közérdeklődésre számot tartó ügyekben az élő közvetítést is, de előzetes írásbeli engedéllyel és csak egyetlen kamera

⁵⁶ Például: Administrative Order No.2023-01 in the Seventh Judicial District, District Court, Juvenile Court, Carbon County, State of Utah. Court Rules of Los Angeles Superior Court, General Order 58 of United States District Court, Northern District of California. Section 29. 1 General of Rules of the Chief Judge New York Courts. Administrative Order S-2007-038, Photographing, Recording or Broadcasting in Courthouse Facilities in the Thirteenth Judicial Circuit Hillsborough County, Florida. 26th Judicial District Local Rules Governing Photography, Filming and Audio Recording Within The Mecklenburg County Courthouse. Uniform Trial Court Rule (UTCRR) 3.180 and Supplemental Local Rule (SLR) 3.181 of the Oregon Judicial Branch. Courthouse Rules of Rhode Island Court.

⁵⁷ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/15-16/86/section/41>.

⁵⁸ Criminal Justice Act 1945, section 29.

⁵⁹ 1981. c. 49., <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49>.

⁶⁰ No.759 (L.19), 6., 24., 25. rész, hatálybalépés: 2020. október 5.

⁶¹ IV. fejezet

⁶² 2013. c.22., <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/22/contents>.

⁶³ 2020. No. 637., <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/637/contents/made?article=6-b>.

⁶⁴ [https://hansard.parliament.uk/Lords/2020-06-08/debates/ABB51149-34F3-46FF-87CF-8F2AD0354F00/CrownCourt\(RecordingAndBroadcasting\)Order2020](https://hansard.parliament.uk/Lords/2020-06-08/debates/ABB51149-34F3-46FF-87CF-8F2AD0354F00/CrownCourt(RecordingAndBroadcasting)Order2020).

számára. Azonban a kép- és hangfelvételt készítésre vonatkozó tilalom a bírósághoz tartozó valamennyi, a tárgyalótermen kívüli- helyiségre és épületrészre továbbra is fennáll.⁶⁵

Franciaországban 1954 óta főszabályként az ártatlanság védelmének védelme érdekében tilos a tárgyalóteremben a kép- és hangfelvétel készítés⁶⁶ és a tilalom megsértőinek súlyos szankciókkal kell számolniuk. A büntetőeljárás törvény szövegét 2000-ben a francia jogalkotó szintén az ártatlanság védelmének hatékonyabb védelme érdekében, a 803. cikkben előírta, hogy a biztonsági intézkedésekkel összhangban, minden szükséges intézkedést meg kell tenni annak elkerülése érdekében, hogy a még jogerősen el nem ítélt, de a személyes szabadságában korlátozott, bilincsből vagy egyéb kényszerítő intézkedés hatálya alatt álló személyről kép felvétel készülhessen.⁶⁷ Az igazságszolgáltatás iránti közbizalom erősítése céljából a büntetőeljárás törvény egyik legutolsó módosítása, meghatározott feltételek mellett és az igazságügy miniszter engedélyével ugyan lehetővé teszi a tárgyalótermi kép- és hangfelvétel készítést,⁶⁸ azonban ez továbbra is csak az eljárási szereplők személyiségi jogainak és az ártatlanság védelmének a tiszteletben tartásával lehetséges és a fent említett 803. cikkben foglaltakat nem befolyásolja.

Olaszországban a büntetőeljárás törvény szövege egy 1999-ben elfogadott módosítás⁶⁹ óta úgy rendelkezik, hogy tilos közzétenni bármilyen formában annak a képmását, aki bilincsből van vagy akivel szemben bármilyen, a személyes szabadságát korlátozó intézkedést foganatosítanak, kivéve, ha ahhoz hozzájárul.⁷⁰ Ezt az egyértelmű tiltást a jogszabály indokolása szerint „az erkölcsi tudatosság és a jogi civilizáltság körében felmerülő kétségek tették szükségessé, orvosolva így azt a torz gyakorlatot, amely a büntetőeljárás hatálya alatt álló személy méltóságát erősen sérti.”⁷¹ A jogszabálymódosítás kiváltó oka egy közérdeklődésre számot tartó büntetőügy volt, amelynek során a fogvatartott vádlottról, egy ismert parlamenti képviselőről, felvételeket készítettek az újságírók, miközben a milánói bíróság épületének a folyosóján a tárgyalóteremhez kísérték. A jogalkotó célja ezzel a módosítással, hogy megakadályozzon bármely büntetőeljárással kapcsolatos és az igazságszolgáltatás működését esetleg negatívan befolyásoló szenzációhajhászt,⁷² ami a terheltet, mint egy virtuális kalodába zárva, középkori módon ábrázolja és a közvélemény gúnyolódásának célpontjává teszi.⁷³ Ennek indoka az, hogy az olasz nézőpont szerint bármely kép sokkal erősebb kommunikációs eszköz a szavaknál és sokkal nagyobb jogsértést képes okozni bármilyen írott cikknél.⁷⁴ Ez a rendelkezés tehát egyértelműen kizárja, hogy egy büntetőeljárás fogvatartott terheltéről a hozzájárulása nélkül, az eljárás bármely szakaszában, bárhol, ideértve a bírósági épületet, bármilyen felvételt lehessen készíteni és azt közzétenni. A „Carra-törvénynek” is nevezett módosítást az olasz sajtó képviselői az elfogadásakor erősen kritizálták arra hivatkozva, hogy az korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát. A gyakorlat a tilalom fogalmát kiterjesztően értelmezi és nemcsak azokra az esetekre vonatkozik, amikor a terhelt bilincset visel, hanem arra az esetre is, ha bilincs vagy bármilyen kényszerítő eszköz nélkül ugyan, de rendőri kíséretben látható, vagy ha a szállítás biztonsága érdekében alkalmaznak vele szemben bármilyen

⁶⁵ Courts (Prescribed Recordings) Order 2023, 2023. szeptember 14., www.hansard.parliament.uk.

⁶⁶ Press Freedom Act 1881 Art. 35.

⁶⁷ Implementing decree no. 2000-516 of 15 June 2000.

⁶⁸ Implementing decree no. 2022-462 of 31 March 2022.

⁶⁹ 1991. december 16-i 479. számú törvény 14. cikk 2. bekezdés (ún. Carotti törvény).

⁷⁰ Büntetőeljárás kódex 114. cikk 6-bis bek.

⁷¹ Lucio CAMALDO: La tutela delle persone in vincolis, in *Informazione e Giustizia Penale*, Cacucci Editore, Bari, 2022., 357. old.

⁷² Uo.

⁷³ Giovanni CONSO: *Contro l'uso perverso del mezzo televisivo*, *Dir. pen. proc.*, 1997., 1426 old. és Nicola TRIGGIANI: *Il divieto di pubblicare immagini di persone private della libertà personale e sottoposte a mezzi di coercizione fisica*, *Cass. pen.*, 2008., 852. old.

⁷⁴ Lucio CAMALDO: La tutela delle persone in vincolis, in *Informazione e Giustizia Penale*, Cacucci Editore, Bari, 2022, 358. old.

intézkedést, illetve, ha biztonsági okból a tárgyalóteremben elkülönítve (pl. egy üvegfülkében) helyezik el, sőt még arra az esetre is vonatkozik, ha házi őrizetben lábbilincs viselésére kötelezik.⁷⁵

Tekintettel arra, hogy a fenti jogszabálmódosítás elfogadásakor még nem létezett az EU irányelv az ártatlanság vélelmének védelméről, ezért az olasz jogban annak alapjogi alapját egyrészt az olasz Alkotmány 3. cikke, amely az emberi méltóságot biztosítja az egyén számára, másrészt szintén az olasz alaptörvény 27. cikkének (2) bekezdése, ami az ártatlanság vélelméről szól és az Emberi Jogok Európai Egyezményének a 6. cikke jelentette.⁷⁶

IV. A hazai szabályozás

A nemzetközi és az európai alapjogi dokumentumok által megfogalmazott követelményekkel összhangban a magyar Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése nevesíti a magánélethez való jog védelmét, a XXVIII. cikk (1) bekezdése a tisztességes eljáráshoz való jogot, a (2) bekezdés rendelkezik az ártatlanság vélelméről. A büntetőeljárás törvény⁷⁷ pedig ezeknek az alapelveknek az érvényesülését szolgáló részletszabályokat tartalmazza és a polgári anyagi jogi szabályok biztosítják a személyiségi jogi jogvédelmet.⁷⁸ A Ptk.2:48. §-a nevesíti a képmáshoz és hangfelvételhez való jogot és rögzíti, hogy annak elkészítéséhez és felhasználásához az érintett hozzájárulása szükséges, kivéve a tömegfelvételt és a nyilvános közéleti szereplésről készült felvételt.

Ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a tanulmányban vizsgált problémához, az alapjogi és az eljárási szabályok ismeretén túl vizsgálni kell, hogy a bíróság épületében történő kép- és hangfelvétel készítésre milyen egyéb jogi szabályozók tartalmazhatnak rendelkezéseket. *Márki Dávid* a bírósági nyilvánosság három dimenzióját határozza meg, a társadalmi nyilvánosságot, tárgyalótermi nyilvánosságot és az ügyfélnyilvánosságot.⁷⁹

Ezeknek a kategóriáknak a részletes leírása és vizsgálata meghaladja a jelen tanulmány kereteit, azonban szükséges kiemelni azt a megállapítást, amellyel magunk is egyetértünk, hogy a „tárgyalótermi nyilvánosságról a tárgyalóba történő belépéstől, annak elhagyásáig beszélhetünk. Biztosítása az eljáró bíró, illetőleg az eljáró tanács elnökének feladatkörébe tartozik, így annak engedélyezése is, hogy a tárgyaláson tájékoztatási céllal kép- és hangfelvétel készüljön. A tárgyalóterem elhagyását követően azonban, a bíróság folyosója a bíróság ügyfélforgalom számára nyitva álló épületrészének minősül, így annak rendjének biztosításáért a bíróság elnöke felel.” A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) XIII. fejezete szól a bírósági épületek rendjének a fenntartásáról, meghatározza a bírósági épületekben tartózkodás alapvető szabályait és kijelöli az épületek rendjéért felelős személyeket, valamint azok feladatait. A bíróság elnöke, az OBH elnöke által meghatározott követelményeknek megfelelően, szabályzatban állapítja meg a bírósági épület használatának rendjét, meghatározza a közönség és az ügyfélforgalom számára nyitva álló épületrészeket, valamint megalkotja az ezekről szóló szabályzatot, amelyet a bíróság honlapján közzé kell tenni.⁸⁰

⁷⁵ Lucio CAMALDO: La tutela delle persone in vinculis, in *Informazione e Giustizia Penale*, Cacucci Editore, Bari, 2022, 361. old.

⁷⁶ Uo. 365. old.

⁷⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény.

⁷⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, Harmadik rész.

⁷⁹ MÁRKI Dávid: Az igazságszolgáltatás nyilvánosságának alkotmányjogi vizsgálata. Alapjogi kollíziók a büntetőeljárás, a sajtó és a politika kereszttüzében, Iuris peritus Kiadó, Szeged, 2023., 61. old.

⁸⁰ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 168. §.

Az Országos Bírósági Hivatal elnöke utasításában⁸¹ meghatározott követelmény az, hogy „a belépés és benttartózkodás szabályait úgy kell megfogalmazni, hogy azok jogszerű betartása esetén nem akadályozhatják az eljárásban résztvevő személyek, a hallgatóság és a sajtó jogszabályok szerinti jogai és kötelezettségei gyakorlását”.

A jelen tanulmány vizsgálatának alapját képező ügyben történt nagyon erős és az ártatlanság vélelmének tiszteletben tartása szempontjából megkérdőjelezhető tartalmú sajtómegjelenések miatt, illetve arra tekintettel, hogy az ország legnagyobb ügyforgalmú és a legtöbb közérdeklődésre számot tartó ügyet tárgyaló bírósága a Fővárosi Törvényszék, illetve a hozzá tartozó járásbíróságok, célszerű elsősorban ennek a bíróságnak az épülethasználati szabályait a vizsgálat tárgyává tenni. A jelenleg hatályos szabályozás a Fővárosi Törvényszék és az illetékességi területén működő kerületi bíróságok épületeibe történő be- és kilépés, az épületekben tartózkodás rendjéről, valamint a bírósági épületek rendje fenntartásának követelményeiről szóló 5. számú szabályzat, amelyet 2023. július 10. napján adott ki a Fővárosi Törvényszék elnöke.⁸²

A szabályzat preambuluma hivatkozik az eljárási törvényekre, majd a 11. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a bírósági épületekbe az ügyfelek és más személyek mobiltelefont, valamint kép- és hangrögzítő eszközt bevihetnek azzal, hogy a mobiltelefon használata hívásindítás és -fogadás lebonyolítására kizárólag a bírósági épületek folyosóin megengedett, míg kép- és hangfelvétel a folyosókon, illetve a közönség és az ügyfélforgalom számára nyitva álló más épületrészekben bírósági vezetői engedéllyel készíthető”. A szabályzat (2) bekezdése alapján az újságírók „a feladatkörükben a kép- és hangrögzítő eszközt a közönség és az ügyfélforgalom számára nyitva álló épületrészekben, főszabályként szabadon használhatják, az igazságszolgáltatás méltóságának tiszteletben tartásával, a bíróság működésének megzavarása nélkül és a személyiségi jogok tiszteletben tartásával.” Majd a szabályzat arról tájékoztatja az olvasót, hogy a tárgyalóteremben milyen eljárási szabályok vonatkoznak a kép- és hangfelvétel készítésre, amelyeket a szabályzat melléklete szó szerinti átvétellel idézve átvesz a büntető, a polgári és a közigazgatási eljárási törvényekből. A fentiekből következik, hogy a Fővárosi Törvényszék és a hozzá tartozó járásbíróságok épületében irányadó szabályzat semmilyen speciális előírást vagy rendelkezést nem tartalmaz a bíróság épületében, illetve a tárgyalóterem kívüli épületrészekben az újságírók által történő kép- és hangfelvétel készítésére.

Érdemes figyelmet fordítani *Dobó Dénes*, a Debreceni Törvényszék szóvivője által kifejtettekre, amely szerint „az egyik legaggályosabb helyzetet talán a sajtó által a bírósági folyosókon történő kép- és hangfelvétel készítésében látom. Ilyenkor nem nyilvános helyen, nem nyilvános tárgyaláson helyezkednek el a későbbi tárgyalás eljárási szereplői, akiktől általában hozzájárulást senki nem szokott kérni. Az eljárási törvények által adott felhatalmazások pedig nem terjednek ki a tárgyalást megelőző, azt követő, vagy a tárgyalási szünetekben történő eseményekre. Például azokban a nyomozati szakban lévő büntető ügyekben, amelyek az elkövetéskor nagyobb sajtónyilvánosságot kaptak és várható, hogy az ügyészség indítványozni fogja a gyanúsított vagy gyanúsítottak letartóztatását, hatványozottan megjelenik ez a probléma. A folyosón készült felvétel esetében a Ptk. 2:48. § (1) bekezdése lenne irányadó, amely alapján minden felvételen szereplő személytől igazolható hozzájárulás beszerzése szükséges már a felvétel elkészítéséhez is, hiszen nem tömegfelvételtől és nem nyilvános közszereplésről van szó.”⁸³ A kézirat lezárásának időpontjában a Debreceni

⁸¹Az Országos Bírósági Hivatal Elnökének 7/2012. (IV. 25.) OBH számú utasítása a bírósági épületekben tartózkodás szabályairól, a bírósági épületek rendje fenntartásának követelményeiről szóló szabályzatról 2. § (2) bek.

⁸²https://fovarositorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/5_szamu_szablyzat_20230705.pdf.

⁸³ DOBÓ Dénes: A bírósági tárgyalás nyilvánossága, avagy a büntetőügyek nyilvánossága egy törvényeségi sajtószóvivő szemszögéből, szakdolgozat, PPKE-JÁK Deák Ferenc Továbbképző Intézet, Budapest 2023., 6. old.

Törvénytörvény honlapján elérhető hatályos épülethasználati szabályzat sem tartalmazott semmilyen speciális rendelkezést a fenti helyzetre vonatkozóan.⁸⁴

V. Összegzés

Az európai emberi jogi gyakorlatot, az európai uniós szabályozást és az összehasonlító elemzésben bemutatott nemzeti szabályokat megvizsgálva egyértelműnek tűnik, hogy azok mind egy irányba mutatnak, kiemelve annak fontosságát, hogy az eljárási szereplők és közülük is a vádlott ártatlansága védelmének tiszteletben tartása, illetve képmásának védelme érdekében nemcsak az ügyben eljáró bírót a tárgyaláson, de lényegében az egész igazságszolgáltatási rendszert pozitív, azaz tevőleges kötelezettségek terhelik, ami nem ér véget a tárgyalóterem ajtajánál. Ennek a pozitív kötelezettségnek a teljesítése érdekében, a vizsgált épülethasználati szabályzat azonban nem tesz semmit, hiszen a tárgyalóteremben irányadó eljárási és az általánosan irányadó polgári anyagi jogi személyiségi jogokra történő hivatkozáson túl nem tartalmaz semmilyen további speciális rendelkezést. A strasbourgi gyakorlat alapján felvetődik a kérdés, hogy szükséges-e bármely bírósági eljárásról történő pontos és hiteles tájékoztatás, illetve egy demokratikus társadalomban nélkülözhetetlen-e a társadalmi vitához, hogy a média úgy jelenítsen meg bárkit nagy nyilvánosság előtt, hogy bilincsben vagy bármilyen egyéb, a személyes szabadságát korlátozó intézkedést alkalmaznak vele szemben vagy ebben a helyzetben erősebb védelmet igényel például az ártatlanság védelmének a tiszteletben tartása. Különösen hangsúlyos ez a kérdés egy olyan helyzetben, amikor az érintett a tárgyalóterem kívül, de a bíróság épületében tartózkodik és gyakorlatilag a büntetőeljárás során tett nyilatkozatának a tiszteletben tartását az ügyben eljáró bíró nem ellenőrizheti. *Lucio Camaldo* szerint „vitathatatlan, hogy a terheltről a fenti körülmények között készített felvétel alapján a közvélemény megelégedési a bűnösséget és már az eljárás során megbélyegzi őt.”⁸⁵

A strasbourgi gyakorlat és az EU szabályozás alapján egyértelműen megállapítható, hogy az állam tevőleges kötelezettsége körében a tagállamoknak megfelelő jogvédelmi garanciákat kell nyújtaniuk, amelyeknek az igazságszolgáltatási rendszerben mindenhol érvényesülniük kell és ez alól nem jelenthetnek kivételt a bíróságnak a tárgyalóterem kívüli épületrészei sem. Ezekre a helyekre vonatkozóan, a jelenlegi hazai szabályozási rendszerben, főszabályként annak kell az intézkedésével biztosítani a jogvédelmet az eljárási szereplők számára, aki az épülethasználati szabályok meghatározására jogosult és nem elegendő csupán az általános, bármely egyéb nyilvános közterületen érvényesülő szabályokra történő hivatkozás, hiszen ez valójában a média kezébe olyan szabadságot ad, amellyel az okozható jogsérelem orvoslására a távoli jövőben legfeljebb egy jóval kisebb nyilvánosságot kapó polgári perben van esetleg csak lehetőség. Ez felveti tehát annak a szükségességét, hogy az épülethasználati szabályzat megalkotása során az arra jogosult, a bíróság épületének, illetve épületeinek a területén egyértelmű intézkedések megtételével biztosítsa az uniós szabályokkal és európai emberi jogi követelményekkel összhangban lévő jogvédelmet az eljárási szereplők számára.

⁸⁴ <https://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/a-birosagi-repuletben-tartozkodas-rendje>.

⁸⁵ Lucio CAMALDO: La tutela delle persone in vinculis, in *Informazione e Giustizia Penale*, Cacucci Editore, Bari, 2022., 365. old.

© Madarasi Anna

MTA Law Working Papers

**Kiadó: Társadalomtudományi Kutatóközpont (MTA Kiválósági
Kutatóhely**

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Kecskés Gábor

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Lux Ágnes, Mezei Kitti

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515